అనువాదము: శ్రీ వైకుంఠరావు

పునరావృత్తి

రచన: శ్రీ రవీంద్ర

ఆ నాటి యుద్ధవార్తలు బాగులేవు; మనస్సు బాగులేక రాజాగారు తోటలో పచారిచేసి వద్దామని బయలుదేరారు

చిన్న అమ్మాయి ఒకతె, ఒకపిల్లవాడు ప్రహరి ప్రక్కను కూర్చొని ఆడు కొంటున్నారు; రాజాగారు వాళ్లనుచూచి, ఏమిఆట ఆడుతున్నారని అడిగారు.

"సీతారాముల వనవాసం—ఆట ఆడుతున్నాము ఇవాళ, అని వాళ్లు జవాబుచెప్పారు.

ఆటచూస్తూ రాజాగారు అక్కడే కూర్చుండ బడి పోయారు.

"ఇది మాదండకారణ్యం, ఇక్కడే కుటీరంకడతా" మన్నాడు పిల్లవాడు.

విరిగిన చెట్లకొమ్మలూ, ఆకులూ, గడ్డీ కూడబెట్టి కుప్పచేస్తున్నారు, గొప్ప హడావిడిపడుతున్నాడుకుర్రవాడు.

అమ్మాయి ఆకులతో అన్నంవండుతున్నది కుండలో, నిప్పులేకుండానే — రాములువారు భోజనంచేస్తారు, సీతకు ఒక్కనిమిషమైనా వ్యవధిలేదు.

"అన్నీ ఉన్నవికాని, రాక్షసుడు కనబడలేదే!" అని రాజాగారన్నారు.

దండక వనంలో కొన్నిలోట్లున్నవని కుర్రవాడు ఒప్పుకున్నాడు.

నేను రాక్షసుడనౌతానని రాజుగారు అంగీకరించారు.

పిల్లవాడు రాజాగారిని బాగాపరిశీలించి చూచి, "అట్లాగైతే నీవు ఓడిపోవలసి ఉంటుంది," అని అన్నాడు.

"నేను బాగా ఓడిపోగలను, ఆడిచూడండి" అని రాజాగారన్నారు.

రాక్షసవధ ఆనాడు బహుచక్కగా కాసాగింది; ఆ పిల్లలు రాజుగారిని ఎంతమాత్రం విడిచిపెట్ట మన్నారు— పది పదిహేనుగురు రాక్షసుల స్థానే రాజాగారొక్కరే చస్తుండవలసి వచ్చింది, చచ్చిచచ్చి రాజాగారు అలసి పోయినారు.

త్రేతాయుగంలో పంచవటిలో పక్షులు కూస్తుండేటట్టుగానే నేడు ఆతోటలో పక్షులుకూయడం మొదలు పెట్టినవి, పచ్చని లేతఆకులు పరసలపై సూర్య కిరణాలు త్రేతాయుగంలో ఎట్లా నాట్యంచేసేవో అదేవిధంగా నేడు కూడా నాట్యం చేస్తున్నని.

రాజాగారి మనస్సులో నుండేభారం మాయమయింది; మంత్రిని పిలిపించి, ఆ అబ్బాయి అమ్మాయి ఎవరి బిడ్డలు అని అడిగారు.

"ఆ అమ్మాయి నాకూతురు, పేరు రుచిర, ఆఅబ్బాయి ఒక బీద బ్రాహ్మణుని కుమారుడు, కేశికుడు, వాడిపేరు, తండ్రి పూజారిపనిచేసి కాలం గడుపుతున్నా"డని మంత్రి జవాబు చెప్పాడు.

"సరిఅయిన వయస్సు రాగానే ఆఅమ్మాయిని ఆ అబ్బాయికి ఇచ్చి పెళ్లిచేయించాలని నాకోరిక." అని రాజాగారన్నారు. జవాబిచ్చే సాహసం లేకపోయింది మంత్రికి — తలవాల్చుకొని నిలుచోబడి పోయినాడు.

దేశంలోఉండే విద్వాంసు లందరికంటె గొప్పవాడైన పండితుడి దగ్గరికి కౌశికుని విద్యాభ్యాసానికై పంపారు— దేశంలోని పెద్ద పెద్ద కుటుంబాలలోని పిల్లవాళ్లూపిల్లలూ అంతా ఈపండితుడిదగ్గరకే చదువుకనివస్తున్నారు మంత్రి కొమార్తె రుచిర, కూడా ఇక్కడికే వస్తున్నది.

కౌశికుడు చదువుకోడానికి వచ్చిన రోజున అధ్యాపకుని మనస్సులో ప్రసన్నత కానరాలేదు. చదువుకోడానికివచ్చి పిల్లవాళ్లకు కూడా సిగ్గు కలిగింది. కాని రాజవారి ఆ కావడంచేత ఎవ్వరూ ఏమీ అనలేక పోయినారు.

విద్యార్థు లందరూ తమలో తాము గుసగుసలాడు కుంటూ ఉండడంవల్ల రుచిరకు అందరికంటె కష్టంగా ఉన్నది, సిగ్గువల్ల ఆమెముఖం ఎర్రనై పోయింది. కోపంవల్ల ఆమెకళ్ల వెంబడి నీళ్లుకారడం ప్రారంభించినవి.

చదువుతున్నప్పుడు కౌశికుడు పుస్తకం ఆమెకు చూపించబోయిన యెడల రుచిర దానిని అటుతోసివేసేది.

పాఠంమాట ఏదైనా కౌసికుడు చెప్పబోతే, రుచిర జబాబు చెప్పేది కాదు.

అధ్యాపకుడు రుచిరను అమితాదరంతో చూచేవాడు. అన్ని విషయాలలో కౌశికునికంటె ఆమెకు ఉచ్ఛస్థానం ఉండవలెనని ప్రతిజ్ఞచేశాడు, రుచిర దీక్షకూడా అదేను.

వీళ్ల కోరిక సఫలంకావడం సులభమని కూడా అందరికీ తోచింది — దానికి కారణం లేకపోలేదు. కౌశికుడు చదివేవాడు నిజమే, కాని అతని మనస్సు చదువులో ఉండేదికాదు — ఈతకొట్టడమూ, ఇటూ అటూ షికారు తిరుగుతుండడమూ యంత్రవాద్యాలు చేస్తూ పాటలుపాడుతుండడమూ మొదలైన వాటిమీద అతనికి మిక్కిలి సరదాగా ఉండేది.

"చదువుమీద నీకు శ్రద్ధలేకపోవడం ఎందుచేత ?" అని గురువుగారు కోప్పడేవారు, "ఒక్క చదువుమీదనే కాదు నా సరదా," అని కుర్రవాడు జవాబు చెప్పేవాడు.

"ఆ సరదాలన్నీ వదలు," అని గురువుగారు కేకలు వేస్తే అవి వదులుకుంటే చదువుమీదను కూడా సరదా బోతుంది" అని కుర్రవాడు జబాబు చెప్పేవాడు.

కొన్నాళ్లు ఇలాగడిచింది,

రాజాగారు ఒకనాడు గురువుగారిని. "మీ విద్యార్థులందరిలోకి శ్రేష్ఠుడెవడు ?" అని అడిగారు.

"రుచిర" అని అధ్యాపకుడు జబాబు చెప్పాడు.

"కౌశిక మాటేమిటి ?" అని రాజాగారడిగారు.

"పిల్లవాడేమీ నేర్చుకుంటున్నట్టు తోచదు," అని అధ్యాపకుడు జబాబు చెప్పాడు.

"ఆ అమ్మాయిని ఆ అబ్బాయికి ఇచ్చి పెళ్లిచేయడం మంచిదని నాఅభిప్రాయం, అని అన్నారు,

"అమ్మాయి పెళ్లికి ఇష్టపడడంలేదు," అని మంత్రి జబాబు చెప్పాడు.

"స్త్రీలమనస్సులో ఉండేకోరిక మాటలద్వారా వ్యక్తం అవుతుందా ఎన్నడైనా" అని రాజాగారు అన్నారు,

"కన్నీరుకూడా సాక్ష్యం ఇస్తున్నవి," అని మంత్రి అన్నాడు.

కౌశికుడు ఆమెకు తగిన వరుడుకాడు అనా ఆమె అభిప్రాయం ?" అని రాజుగారు అన్నారు.

"అదే అనుకుంటాను ఆమె మనస్సులో నున్నమాట" అని మంత్రి అన్నాడు.

"నాఎదుట వారి ఇద్దరి పరీక్ష కానీయి, కౌశికుడు గెలిచినట్లైతే పెళ్లికావలెను" అని రాజాగారు అన్నారు,

"అమ్మాయి ఈ పందానికి ఒప్పుకున్నది," అని మంత్రి మర్నాడు వచ్చి రాజాగారితో అన్నాడు.

పోటీపరీక్షకై సభ ఏర్పాటు చేసారు. రాజాగారు సింహాసనం మీద కూర్చొని ఉన్నారు, కౌశికుడు సింహాసనం దగ్గర కూర్చున్నాడు.

గురువుగారు తానేస్వయంగా రుచిరను తీసుకొని వచ్చారు. కౌశికుడు లేచినిలుచొని గురువుగారికి ప్రణామం చేసి, రుచిరకు నమస్కారం చేశాడు, రుచిర అతనివంక చూడనైనా లేదు.

పాఠశాల పద్ధతిని అనుసరించినా కౌశికుడికీ రుచిరకు ఎన్నడూ వాదన జరగలేదు. ఇతర విద్యార్థులుకూడా కౌశికుని నిరసనగా చూచేవారు, ఒక్కనాడైనా వాదనకు అతనికి అవకాశం ఇచ్చేవారుకారు. కౌశికుని వాడిఅయిన మాటలుగాని అతని తీక్ష్ణహేళనగాని గురువుగారు మొట్టమొదట వినడము రాజాగారికి సముఖాన జరుగుతున్న ఈ పోటీ పరీక్షలోనే, సూర్యకిరణాలు పడడంవల్ల జిగజిగ మెరుస్తుండు బాణాలవలె యుక్తితో కూడి కౌశికుని మాటలు ఉన్నవి — గురువుగారికి ఆశ్చర్యం కలిగింది. కోపం వచ్చింది. రుచిర ముఖాన చెమట కమ్మింది, ఆమె మనస్సు స్థిరంగా ఉంచికో లేకపోయింది కౌశికుడు ఆమెకు పూర్తిగా పరాభవంకలిగించినుగీవదిలాడు.

పట్టరాని కోపంవచ్చి గురువుగారి నోటివెంట మాట రాలేదు. రుచిర కళ్లవెంబడి అశ్రుధారలు కారడం ప్రారంభించినవి.

"పెళ్లిరోజు ఇక నిశ్చయించ వచ్చును." అని రాజాగారు అన్నారు.

"నాకు ఈ పెళ్లి వద్దు," అని కౌశికుడు చేతులు జోడించి అన్నాడు,

"జయంపొంది బహుమతి అందుకోనంటావేమి ?" అని రాజాగారు అడిగారు.

"జయం నాకుచాలును, బహుమతిఇతరులను తీసుకోనీయండి," అని కౌశికుడన్నాడు.

పునరావృత్తి

"మరిఒక సంవత్సరం వ్యవధి ఈయండి, మహారాజా. ఆటుపిమ్మట ఆఖరి పరీక్షకానీయడిం." అని అధ్యాపకుడు అన్నాడు.

రాజాగారు దానికి అంగీకరించి అట్లాగే కానీ" అని అన్నారు.

కౌశికుడు ఒడివిడిచిపెట్టాడు. ఒకనాడు, ఉదయంపూట వనప్రాంతాన కనబడేవాడు, ఒకనాడు కొండశిఖరాన కనబడేవాడు.

ఇవతల గురువుగారు యావచ్ఛక్తిని ప్రయోగించి రుచిరకు విద్యనేర్ప ప్రయత్నిస్తున్నారు. కాని రుచిర మనస్సు ఎక్కడికో పోయేది.

గురువుగారు చీకాకు పడుతూ'' ఇప్పటినుండి శ్రద్ధగా చదవక పోతివంటే మరి ఒకమారు పరాభవం పొందవలసి వస్తుంది, "అని అన్నారు.

మరిఒకసారి పరాభవం పొందవలెననే రుచిర తపస్సు చేస్తున్నదన్నట్టు కనబడ్డది. అపర్ణ అనశన కొరకై తపస్సు చేసినట్లుగా రుచిర అనధ్యయనకై తపస్సుచేస్తున్నట్లున్నది, షడ్దర్శన గ్రంధము ఎల్లప్పుడూ మూసే ఉండెను, కావ్యగ్రంధాలు తెరవబడతవి కాబోలు.

కోపగించి అధ్యాపకుడు ఈవిధంగా అన్నాడు, కపిల, కణ మొదలగు ఋషులపేరిట శపథం చేస్తూన్నాను— స్త్రీలకు ఎన్నడూ విద్య నేర్పబూనుకోను; వేదవేదాంతాల తుదచూచానుగాని, స్త్రీల హృదయాలను తెలుసుకో లేక పోయినాను."

ఇట్లా ఉంటూ ఉండగా, మంత్రి ఒకనాడు రాజాగారి దగ్గరకువచ్చి "భవదత్తగారి ఇంటివద్దనుండి పెళ్లి సంబంధం వచ్చింది, వారు కులంలోనూ శీలంలోనూ ధనంలోనూ మర్యాదలోనూ అద్వితీయులు, రాజావారి సమ్మతిని కోరుతున్నా ''రని అన్నాడు.

"అమ్మాయి ఏమంటున్నది"అని రాజాగారు అడిగారు.

"స్త్రీల మనస్సులో ఉండేకోరిక మాటలద్వారా వ్యక్తమవుతుందా ఎన్నడైనా ?"అని మంత్రి అన్నాడు.

"కన్నీరు నేడు ఎటువంటి సాక్ష్యం ఇస్తున్నది ?" అని రాజుగారు అడిగారు.

మంత్రి జవాబీయలేదు.

రాజాగారు తోటలోకూర్చొని ఉన్నారు, మంత్రిని పిలిచి "మీఅమ్మాయిని నాదగ్గరకు పంపించు ఒక్కమారు,'' అని అన్నారు.

రుచిరవచ్చిరాజుగారికి ప్రణామంచేసిఎదుటనిలుచున్నది.

"సీతారాములు వనవాసం ఆట జ్ఞాపకం ఉన్నదా అమ్మాయి ?"అని రాజుగారు అడిగారు.

రుచిర తలవాల్చుకొని చిరునవ్వునవ్వుతూ నిలుచున్నది.

"మరి వొకసారి ఆ సీతారాముల — వనవాసం—ఆట చూడవలెనని చాలా కోరికగా ఉన్నది అమ్మా, అని రాజాగారు అన్నారు,

రుచిర పైట చెంగుకిను బుగ్గమీది లాగుకొని మాటాడక నిలుచున్నది.

"రాములువారూ ఉన్నారు, అరణ్యమూ ఉన్నది, కాని సీతలేదని వింటున్నాను, నీవు తోడ్పడినట్లైతే ఆలోటు పూర్తిఅవుతుంది, అమ్మా"అని రాజుగారు అన్నారు.

రుచిర నోటితో జవాబీయక, వంగి రాజుగారి పాదాలకు రాజుగారుప్రణామం చేసింది,

"కాని తల్లీ, నేను ఈసారి రాక్షసను కావాలను,"అని రాజాగారు అన్నారు.

రుచిర అత్యాదరంతో రాజుగారి ముఖంవంక చూస్తూ నిలుచున్నది.

" ఈసారి మీ గురువుగారు రాక్షసి అవుతారు,'' అని రాజాగారు అన్నారు.